

Ad primum ergo dicendum, quod non remittit poenam totam temporalem, sed partem: et ideo adhuc manet obligatus ad poenam satisfactoriam.

Ad secundum dicendum, quod passio Christi sufficienter satisfacit pro peccatis totius mundi; et ideo sine praedecreto divinae justitiae aliquid de poena sibi debita remitti potest, secundum quod effectus passionis ad ipsum per sacramenta Ecclesiae pertingit.

Ad tertium dicendum, quod pro quolibet peccato oportet aliquam poenam satisfactoriam remanere, per quam medicina contra peccatum praestetur; et ideo, quamvis virtute absolutionis dimittatur aliqua quantitas poenae debita pro aliquo magno peccato, non oportet quod tanta quantitas poenae dimittatur respectu cuiuslibet peccati, quia aliquod peccatum secundum hoc remaneret omnino sine poena; sed virtute clavium de poenis singulorum peccatorum proportionaliter dimittitur.

Ad quartum dicendum, quod quidam dicunt, quod in prima absolutione tantum dimittitur vi clavium, quantum dimitti potest; sed tamen valet iterata confessio tunc propter instructionem, tunc propter majorem certitudinem, tunc propter intercessionem confessoris, tunc propter verecundiae meritum. Sed hoc non videtur verum: quia etsi haec esset ratio confessionem iterandi, non tamen esset ratio iterandi absolutionem, praecipue in eo qui non habet aliquam causam dubitationis de praecedenti (1) absolutione (ita enim poterit dubitare post secundam absolutionem, sicut post primam); sicut videmus quod sacramentum extremae unctionis iteratur super eundem morbum, eo quod totum quod per sacramentum fieri potuit, semel factum est. Et praeterea in secunda confessione non requireretur quod haberet claves ille cui fit confessio, si nihil ibi vis clavium operatur. Et ideo dicunt, quod etiam in secunda absolutione vi clavium de poena remittitur, quia in secunda absolutione gratiae confertur augmentum; et quanto major gratia recipitur, minus de impuritate peccati praecedentis manet; et ideo minor poena purgans debetur. Unde etiam in prima absolutione alicui plus et minus de poena dimittitur vi clavium, secundum quod plus se ad gratiam disponit; et potest esse tanta dispositio, quod etiam ex vi contritionis tota poena tollatur, ut praedictum est, dist. 17, quaest. 5, art. quaestione. 2, in corp. Unde etiam non est inconveniens, si per frequentem confessionem etiam tota poena tollatur, ut peccatum omnino remaneat impunitum, pro quo poena Christi satisfacit.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod operatio sacerdotis in usu clavium est conformis Dei operationi, cujus minister est. Deus autem habet operationem et in culpam et in poenam; sed in culpam ad solvendum quidem directe, ad ligandum autem indirecte, in quantum obdurare dicitur dum gratiam non largitur; sed in poenam habet operationem directe quantum ad utrumque, quia et poenam parit (2), et poenam infligit. Similiter ergo sacerdos, etsi in absolvendo ex vi clavium habeat aliquam operationem ordinatam ad culpae dimissionem modo jam dicto, non tamen in ligando aliquam operationem habet in culpam;

(1) *Al.* de praesenti.

(2) *Al.* et a poena parit.

nisi ligare dicitur in quantum non absolvit, sed ligatos ostendit. Sed in poenam habet potestatem et ligandi et solvendi; solvit enim a poena quam dimittit, sed ligat ad poenam quae remanet. Sed ad hanc ligare dupliciter dicitur. Uno modo considerando ipsam quantitatem poenae in communi; et sic non ligat nisi in quantum non solvit, sed ligatum ostendit. Alio modo, considerando poenam hanc vel illam determinate; et sic ligat ad poenam, imponendo (1) eam.

Ad primum ergo dicendum, quod illud residuum poenae ad quod obligat, est medicina purgans peccati impuritatem.

Ad secundum dicendum, quod obstaculum regni non solum peccatum est, sed etiam poena; quam qualiter sacerdos imponat, dicitur est.

Ad tertium dicendum, quod etiam passio Christi obligat nos ad poenam aliquam, per quam ei conformemur.

Solutio IV. Ad quartam quaestionem dicendum, quod sacerdos operatur in usu clavium sicut instrumentum et minister Dei. Nullum autem instrumentum habet efficacem actum nisi secundum quod movetur a principali agente; et ideo dicit Dionysius in *Ecc.* Hierar., quod sacerdotibus utendum est virtutibus hierarchicis, quando Divinitas eos movet; in cuius signum, *Matth.* 16, ante potestatem clavium Petro traditam, fit mentio de revelatione ei facta Divinitatis; et *Joan.* 20, praemittitur potestati remissionis Apostolice datae Spiritus sancti donum, quo filii Dei aguntur. Unde si quis praeter istum motum divinum uti sua potestate praesumpserit, non consequetur effectum, ut Dionysius dicit; et propter hoc a divino ordine averteretur; et sic culpam incurreret. Et quia poenae satisfactoriae infligendae ut medicinae sunt; sicut medicinae in arte determinatae, non omnibus competunt, sed variandae sunt secundum arbitrium medici, non propriam voluntatem sequentis, sed medicinae scientiam; ita poenae satisfactoriae in canone determinatae non competunt omnibus, sed variandae sunt secundum arbitrium sacerdotis divino instinctu regulatum. Sicut autem medicus aliquando prudenter non dat medicinam ita efficacem quae ad morbi curationem sufficit, ne propter debilitatem naturae majus periculum oriatur; ita sacerdos divino instinctu motus non semper totam poenam quae uni peccato debetur, injungit, ne infirmus aliquis ex magnitudine poenae desperet, et a poenitentia totaliter recedat.

Ad primum ergo dicendum, quod arbitrium illud debet esse divino instinctu regulatum.

Ad secundum dicendum, quod etiam de hoc laudatur villicus, quod prudenter fecit; et ideo in remissione poenae debitae discretio adhibenda est.

Ad tertium dicendum, quod Christus habuit potestatem excellentiae in sacramentis; unde ipse ex auctoritate poenam totam vel partem poterat dimittere sicut volebat; nec est simile de his qui operantur tantum ad ministri.

QUAESTIO II.

Deinde quaeritur de excommunicatione; et circa hoc quaeruntur quinque: 1.º de ipsa excommunicatione; 2.º quis possit excommunicare; 3.º de modo

(1) *Al.* ligando eam.

excommunicationis; 4.º de communicatione cum excommunicatis; 5.º de absolutione ab excommunicatione.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum competens sit (1) definitio excommunicationis a quibusdam posita.

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod incompetent sit haec definitio excommunicationis a quibusdam posita: *Excommunicatio est separatio a communione Ecclesiae quo ad fructum, et suffragia generalia.* Suffragia enim Ecclesiae valent eis pro quibus fiunt. Sed Ecclesia orat pro eis qui extra Ecclesiam sunt, sicut pro haereticis et paganis. Ergo etiam pro excommunicatis, qui extra Ecclesiam sunt; et sic eis suffragia Ecclesiae valent.

2. Praeterea, nullus amittit suffragia Ecclesiae nisi per culpam. Sed excommunicatio non est culpa, sed poena. Ergo per excommunicationem non separatur aliquis a suffragiis Ecclesiae communibus.

3. Praeterea, fructus Ecclesiae non videtur aliud esse quam suffragia; non enim potest intelligi de fructu bonorum temporalium, quia haec excommunicatis non auferuntur. Ergo inconvenienter utrumque ponitur.

4. Praeterea, excommunicatio minor, quaedam excommunicatio est. Sed per eam homo non perdit suffragia Ecclesiae. Ergo definitio non est communis.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod Ecclesia nullum debeat excommunicare. Quia excommunicatio maledictio quaedam est. Sed *Rom.* 12, prohibemur maledicere. Ergo Ecclesia excommunicare non debet.

2. Praeterea, Ecclesia militans debet imitari triumphantem. Sed, ut in epistola Judae legitur, Michael cum alteraretur de corpore Moysi cum diabolo, non est ausus iudicium blasphemiae inferre, sed ait: *Imperet tibi Deus.* Ergo nec Ecclesia militans debet alicui iudicium maledictionis vel excommunicationis inferre.

3. Praeterea, nullus est in manum hostis tradendus, nisi omnino desperatus. Sed per excommunicationem traditur aliquis in manum satanae, ut patet 2 *Corinth.* 3. Cum ergo de nemine sit desperandum in vita ista, Ecclesia nullum debet excommunicare.

Sed contra est quod *Apostolus* 1 *Corinth.* 3, mandat quendam excommunicari.

Praeterea, *Matth.* 18, 17, dicitur de illo qui Ecclesiam audire contemnit: *Sit tibi sicut ethnicus et publicanus.* Sed ethnicus sunt extra Ecclesiam. Ergo et illi qui Ecclesiam audire contemnunt, per excommunicationem extra Ecclesiam sunt ponendi.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod nullus pro aliquo temporali damno debeat excommunicari. Quia poena non debet excedere culpam. Sed poena excommunicationis est privatio alicujus boni spiritualis, quod

(1) *Al.* additur haec.

omnibus bonis temporalibus praeminet. Ergo pro temporalibus nullus est excommunicandus.

2. Praeterea, nulli malum pro malo reddere debemus, secundum *Apostoli* praecceptum. Sed hoc esset malum pro malo reddere, si pro tali damno quis excommunicaretur. Ergo nullo modo hoc debet fieri.

Sed contra est quod *Petrus Ananiam* et *Saphiram* pro defraudatione pretii agri sententia mortis damnavit (*Act.*, cap. 5). Ergo et Ecclesiae licet pro temporalibus damnis excommunicare.

QUAESTIUNCULA IV.

Uterius. 1. Videtur quod excommunicatio injuste lata nullo modo effectum habeat. Quia per excommunicationem prorecto et gratia Dei subtrahitur, quae non injuste subtrahi potest. Ergo excommunicatio injuste lata non habet effectum.

2. Praeterea, Hieronymus dicit (*in Matth.* cap. 16), quod hoc est de supercilio Pharisaeorum aestimare esse ligatum vel solutum qui ligatur vel solvitur injuste. Sed eorum supercilium erat superbum et erroneum. Ergo excommunicatio injusta nullum habet effectum.

Sed contra, secundum *Gregorium* (*hom.* 26 *in Evang.*), praeccepta pastoris, sive iusta sive injusta, timenda sunt. Non autem essent timenda, nisi aliquid nocerent etiam injusta. Ergo etc.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod ille qui per baptismum in Ecclesia ponitur, ad duo ascribitur; scilicet ad coetum fidelium, et ad sacramentorum participationem; et hoc secundum praesupponit primum, quia in sacramentis participandis etiam fideles communicant; et ideo aliquis potest extra Ecclesiam fieri per excommunicationem, dupliciter. Uno modo ita quod separatur tantum a participatione sacramentorum; et haec erit excommunicatio minor. Alio modo ita quod excludatur ab utroque; et sic erit excommunicatio major, quae hic definitur. Non autem potest esse tertium; scilicet quod excludatur a communione fidelium, et non a participatione sacramentorum, ratione jam dicta, quia scilicet fideles in sacramentis communicant. Sed communicatio fidelium est duplex. Quaedam in spiritualibus; sicut sunt mutuae orationes, et conventus ad sacra percipienda; quaedam in corporalibus actibus legitimis; qui quidem legitimi actus et licita communio his versibus continentur:

Si pro delictis, anathema quis efficiatur;

Os, orare, vale, communico, mensa negatur.

Os, scilicet ne detur osculum; *orare*, ne cum excommunicatis oremus; *vale*, ne salutetur; *communico*, ne scilicet in sacramentis cum ipsis aliquis communicet; *mensa negatur*, ne aliquis cum eis comedat. Praemissa ergo definitio importat separationem a sacramentis in hoc quod dicit, *Quantum ad fructum*; et a communione fidelium, quantum ad spiritualia, in hoc quod dicit: *Et suffragia Ecclesiae communia.* Alia autem definitio invenitur quae datur secundum separationem ab utrisque actibus, quae talis est: *Excommunicatio est a qualibet licita communione ac (1) legitimo actu separatio.*

Ad primum ergo dicendum, quod pro infidelibus oratur; sed ipsi fructum orationis non perci-

(1) *Al.* desist ac.

piunt, nisi ad fidem convertantur. Similiter et pro excommunicatis orari potest, quamvis non inter orationes quae pro membris Ecclesiae fiunt; et tamen fructum non participant, quamdiu in excommunicatione manent; sed oratur ut detur eis spiritus poenitentiae, ut ab excommunicatione solvantur.

Ad secundum dicendum, quod suffragia alicujus valent alicui secundum quod ei continentur. Potest autem actio unius alteri contineri dupliciter. Uno modo ex vi caritatis, quae omnes fideles connectit, ut sint unum in Deo, sicut dicitur Psalms. 118, 65: *Particeps ego sum omnium tenentium te*; et hanc continuationem excommunicatio non intercipit: quia juste excommunicari quis non potest nisi pro culpa mortali, per quam jam a caritate divisus est, etiamsi non excommunicetur. Injusta autem excommunicatio caritatem alicui auferre non potest, cum sit de maximis bonis, quae non possunt alicui invito auferri. Alio modo per intentionem suffragia facientis, quae in aliquem fertur pro quo fiunt; et hanc continuationem excommunicatio intercipit: quia Ecclesia per excommunicationis sententiam separat excommunicatos ab universitate fidelium, pro quibus suffragia facit. Unde suffragia Ecclesiae nec non prosunt quae pro tota Ecclesia fiunt; nec ex persona Ecclesiae oratio pro eis inter membra Ecclesiae fieri potest, quamvis aliqua persona privata possit ad ejus conversionem aliquod suffragium per intentionem dirigere.

Ad tertium dicendum, quod fructus spiritualis Ecclesiae non solum est ex suffragiis, sed etiam ex perceptione sacramentorum et ex civitate fidelium.

Ad quartum dicendum, quod minor excommunicatio non habet perfectam rationem excommunicationis, sed aliquid ipsius participat; et ideo non oportet quod ei totaliter excommunicationis definitio conveniat, sed solum quod ad aliquid.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod iudicium Ecclesiae conforme debet esse iudicio Dei. Deus autem multipliciter peccatores punit, ut eos ad bonum trahat. Uno modo flagellis castigando; alio modo hominem sibi relinquendo, ut auxiliis subtractis, quibus a malo praepediebatur, suam infirmitatem cognoscat, et humilis ad Deum redeat, a quo superbus absecessit; et quantum ad utrumque Ecclesia in excommunicationis sententia divinum iudicium imitatur: in quantum enim cum a communione fidelium separat ut erubescat, imitatur divinum iudicium quo per flagella castigat; in quantum autem a suffragiis et aliis spiritualibus separat, imitatur divinum iudicium quo hominem sibi relinquit, ut per humilitatem seipsum cognoscens ad Deum redeat.

Ad primum ergo dicendum, quod maledictio potest esse dupliciter. Uno modo ita quod in malo quod irrogat vel dicit, per intentionem sistat; et sic maledictio omnibus modis prohibita est. Alio modo ita quod malum quod quidem maledicendo imprecatur; ad bonum illius ordinat qui maledicitur; et sic maledictio quandoque est licita et salutifera: sicut et medicus aliquod nocuum infert infirmo, ut sectionem, per quam ab infirmitate liberetur.

Ad secundum dicendum, quod diabolus incorrigibilis est; et ideo non est susceptibilis alicujus boni per excommunicationis poenam.

Ad tertium dicendum, quod ex hoc ipso quod aliquis suffragiis Ecclesiae privatur, triplex incen-

modum incurrit per oppositum ad tria quae (1) quis ex suffragiis Ecclesiae consequitur. Valent enim ad augmentum gratiae eis qui habent, vel ad merendum eis qui non habent; et quantum ad hoc Magister in littera dicit, quod gratia Dei per excommunicationem subtrahitur. Valent etiam ad custodiam virtutis; et quantum ad hoc dicit, quod protectio subtrahitur; non quod omnino a Dei providentia excludatur, sed quod ab illa protectione qua filios Ecclesiae speciali (2) modo custodit. Valent ad defendendum ab hoste; et quantum ad hoc dicit, quod diabolo major potestas saeviendi in ipsum datur et spiritualiter et corporaliter. Unde in primitiva Ecclesia quando oportebat per signa ad fidem homines invitare, sicut Spiritus sancti donum visibili signo manifestabatur, ita et excommunicatio corporali vexatione a diabolo innotesceret. Nec est inconveniens, si ille qui non est desperatus, hosti datur: quia non datur ei quasi damnandus, sed quasi corrigendus; cum in potestate Ecclesiae sit ex ejus manu ipsum eripere eum voluerit.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod per excommunicationem iudex ecclesiasticus excommunicatos excludit a regno quodammodo. Unde cum non debeat excludere nisi indignos, ut ex definitione clavis patuit; nec aliquis reddatur indignus nisi per peccatum mortale amiserit caritatem, quae est via ducens ad regnum; ideo nullus excommunicari debet nisi pro peccato mortali. Et quia in damnificando aliquid corporaliter, vel in rebus temporalibus (3), aliquis mortaliter peccat, et contra caritatem facit; ideo pro damno temporali illato Ecclesia aliquem excommunicare potest. Sed quia excommunicatio est gravissima poenarum; poenae autem medicinae sunt, secundum Philosophum in 2 Ethic. (cap. 3); sapientis autem medici est a levioribus medicinis incipere, et minus periculosos; ideo excommunicatio infligi non debet etiam pro peccato mortali, nisi contumax fuerit; vel non veniendo ad iudicium, vel ante terminationem iudicii sine licentia recedendo, vel determinationi non parando: tunc enim postquam monitus fuerit, si obedire contempserit; contumax reputatur, et excommunicari debet a iudice jam non habente quid contra ipsum faciat amplius.

Ad primum ergo dicendum, quod culpae quantitas non mensuratur ex nocuum quod quis facit, sed ex voluntate qua facit, contra caritatem agens; et ideo, quamvis poena excommunicationis excedat nocuum, non tamen excedit quantitatem culpae.

Ad secundum dicendum, quod cum aliquis per poenam aliquam corrigitur, non redditur ei malum, sed bonum: quia poenae medicinae sunt, ut dictum est.

Solutio IV. Ad quartam quaestionem dicendum, quod excommunicatio potest dici injusta dupliciter. Uno modo ex parte excommunicantis; sicut cum ex odio vel ira excommunicat; et tunc excommunicatio nihilominus habet effectum suum, quamvis ille qui excommunicat peccet: quia iste juste patitur quamvis ille injuste faciat. Alio modo ex parte ipsius excommunicantis: vel quia causa excommunicationis est indebita, vel quia infertur sententia, juris

(1) *Al.* per alia quae etc.

(2) *Nicolaus* specialiori.

(3) *Al.* mortalibus.

ordine praetermisso; et tunc, si sit talis error ex parte sententiae qui sententiam nullam faciat esse, non habet effectum, quia non est excommunicatio; si autem sententiam non annullat, habet effectum suum, et debet excommunicatus humiliter obedire, et erit ad meritum, vel absolutionem petere ab excommunicante, vel ad superiorem iudicem recurrere. Si autem contempneret, eo ipso mortaliter peccaret. Contingit autem quandoque quod est debita causa ex parte excommunicationis, quae non est debita ex parte excommunicati; sicut cum aliquis pro falso crimine in iudicio probato excommunicatur; et tunc si humiliter sustinet, humilitatis merito recompensat excommunicationis damnum.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis homo gratiam Dei injuste amittere non possit, potest tamen injuste amittere illa quae ex parte nostra sunt, quae ad gratiam Dei disponunt; sicut patet, si subtrahatur alicui doctrinae verbum quod ei debetur; et hoc modo excommunicatio gratiam Dei subtrahere dicitur, ut ex praedictis patet.

Ad secundum dicendum, quod Hieronymus loquitur quantum ad culpas, et non quantum ad poenas, quae possunt etiam injuste infligi a rectoribus Ecclesiarum.

ARTICULUS II.

Utrum quilibet sacerdos possit excommunicare.

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur, quod quilibet sacerdos possit excommunicare. Excommunicatio enim est actus clavium. Sed quilibet sacerdos habet claves. Ergo quilibet potest excommunicare.

2. Praeterea, majus est absolvere et ligare in foro poenitentiae quam in foro iudicii. Sed quilibet sacerdos potest sibi subditos in foro poenitentiae absolvere et ligare. Ergo etiam potest sibi subditos quilibet sacerdos excommunicare.

Sed contra, ea in quibus imminet periculum, sunt majoribus reservanda. Sed poena excommunicationis est valde periculosa, nisi cum moderatione fiat. Ergo non debet cuilibet committi sacerdoti.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod non sacerdotes excommunicare non possint. Quia excommunicatio est actus clavium, ut in littera dicitur. Sed non sacerdotes non habent claves. Ergo non possunt excommunicare.

2. Praeterea, plus requiritur ad excommunicationem quam ad absolutionem in foro poenitentiae. Sed non sacerdotes in foro poenitentiae absolvere non potest. Ergo nec excommunicacionem inferre.

Sed contra est quod archidiaconi, legati et clerici excommunicant, qui quandoque non sunt sacerdotes. Ergo non solum sacerdotes excommunicare possunt.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod excommunicatus vel suspensus excommunicare possit. Ille enim qui est excommunicatus vel suspensus, neque ordinem neque jurisdictionem amittit, quia neque reordinatur cum absolvitur, neque cura ei iterum committitur. Sed contra est quod excommunicatus non requirit nisi ordinem vel jurisdictionem. Ergo etiam excommunicatus et suspensus excommunicare possunt.

2. Praeterea, majus est conficere corpus Christi quam excommunicare. Sed excommunicati conficere possunt, ut supra, dist. 13, dictum est. Ergo possunt excommunicare.

Sed contra, ligatus corporaliter non potest alium ligare. Sed vinculum spirituale est fortius quam corporale. Ergo excommunicatus non potest excommunicare, eum excommunicatio sit vinculum spirituale.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod in foro conscientiae causa agitur inter hominem et Deum; in foro autem exterioris iudicii causa agitur hominis ad hominem; et ideo absolutio vel ligatio quae unum hominem obligat quo ad Deum tantum, pertinet ad forum poenitentiae; sed illa quae hominem obligat in comparatione ad alios homines, ad forum publicum exterioris iudicii pertinet. Et quia per excommunicationem homo a communione fidelium separatur; ideo excommunicatio ad forum exterioris pertinet, et illi soli possunt excommunicare qui habent jurisdictionem in foro iudiciali; et propter hoc soli Episcopi propria auctoritate, et majores praelati, secundum communem opinionem, possunt excommunicare; sed presbyteri parochiales non, nisi ex commissione eis facta, vel in certis casibus, sicut in furto et rapina, et hujusmodi, in quibus est eis a jure concessum quod excommunicare possint. Alii autem dixerunt, quod etiam sacerdotes parochiales possunt excommunicare, sed praedicta opinio est rationabilior.

Ad primum ergo dicendum, quod excommunicatio non est actus clavium directe, sed magis respectu exterioris iudicii; sed sententia excommunicationis, quamvis in exteriori iudicio promulgetur, quia tamen aliquo modo pertinet ad aditum regni, secundum quod Ecclesia militans est via ad triumphantem; ideo etiam talis iudicium, per quam homo excommunicare potest, clavium potest dici; et secundum hoc a quibusdam distinguitur, quod est clavium ordinis, quam omnes sacerdotes habent; et clavium jurisdictionis in foro iudiciali, quam habent soli iudices exterioris fori; utramque tamen Deus Petro contulit, Matth. 16; et ab ipso in alios descendit qui utramque habent.

Ad secundum dicendum, quod sacerdotes parochiales habent quidem jurisdictionem in subditos suos quantum ad forum conscientiae, sed non quantum ad forum iudiciale; quia non possunt coram eis conveniri in causis contentiosis; et ideo excommunicare non possunt, sed absolvere possunt in foro poenitentiae; et quamvis forum poenitentiale sit dignius, tamen in foro iudiciali major solemnitas requiritur; quia in eo oportet quod non solum Deo, sed etiam homini satisfiat.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod sacramenta, in quibus gratia confertur, dispensare ad solos sacerdotes pertinet; et ideo ipsi soli possunt absolvere et ligare in foro poenitentiae; sed excommunicatio non directe respicit gratiam, sed ex consequenti, in quantum homo suffragiis Ecclesiae privatur, quae ad gratiam disponunt, vel in gratia conservant; et ideo etiam non sacerdotes, dummodo jurisdictionem habeant in foro contentiosis, possunt excommunicare.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis non habeant clavem ordinis, habent tamen clavem jurisdictionis.

Ad secundum dicendum, quod ista duo se habent sicut excedentia et excessa; et ideo alicui competit unum cui non competit aliud.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod usus jurisdictionis est in comparatione ad alium hominem; et ideo, cum omnis excommunicatus a communione fidelium separatur, quilibet excommunicatus usu jurisdictionis privatur. Et quia excommunicatio est jurisdictionis privatio, ideo excommunicatus excommunicare non potest; et eadem ratio est de suspensio a jurisdictione. Si enim sit suspensus ab ordine tantum, tunc non potest ea quae sunt ordinis, sed potest ea quae sunt jurisdictionis; et e converso, si sit suspensus a jurisdictione, et non ab ordine; si autem ab utroque, tunc neutrum potest.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis non amittit jurisdictionem, amittit tamen jurisdictionis usum.

Ad secundum dicendum, quod conficere sequitur potestatem characteris qui indelebilis est; et ideo homo, ex quo characterem ordinis habet, semper potest conficere, licet non semper ei liceat. Secus autem est de excommunicatione quae jurisdictionem sequitur, quae auferri potest et ligari.

ARTICULUS III.

Utrum aliquis possit seipsum, vel aequalem, vel superiorem, excommunicare.

Ad tertium sic proceditur. 1. Videtur quod aliquis possit seipsum, vel aequalem vel superiorem, excommunicare. Quia Angelus Dei major erat Paulo. Matth. 11, 2: *Qui minor est in regno caelorum, major est illo*, quo nemo inter natos mulierum major. Sed Paulus excommunicavit Angelum de caelo, ut patet Gal. 1. Ergo homo potest superiorem excommunicare.

2. Praeterea, sacerdos aliquando excommunicat in generali pro furto, vel pro aliquo hujusmodi. Sed potest contingere quod ipsemet fecit, vel superior, vel aequalis. Ergo aliquis potest se, vel aequalem vel superiorem, excommunicare.

3. Praeterea, aliquis potest superiorem absolvere in foro poenitentiali, vel aequalem, sicut cum Episcopi suis subditis confitentur, et cum unus sacerdos alteri venialia confitetur. Ergo videtur quod etiam excommunicare aliquis superiorem vel aequalem possit.

Sed contra, excommunicatio est actus jurisdictionis. Sed aliquis non habet in se jurisdictionem, quia in eadem causa non potest quis esse reus et iudex; nec iterum in superiorem aut aequalem. Ergo non potest aliquis superiorem vel aequalem, aut se, excommunicare.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod in aliquam universitatem sententia excommunicationis fieri possit. Contingit enim quod aliqua universitas sibi in malitia colligatur. Sed pro malitia in qua aliquis contumax extiterit, debet excommunicatio fieri. Ergo potest in aliquam universitatem fieri excommunicatio.

2. Praeterea, illud quod est gravissimum in excommunicatione, est separatio a sacramentis Ecclesiae. Sed aliquando tota civitas interdicitur a

divinis. Ergo excommunicari aliqua universitas potest.

Sed contra est Glossa Augustini (1) Matth. 15, quae dicit, quod princeps et multitudo non est excommunicanda.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod ille qui semel est excommunicatus, ulterius excommunicari non possit. 1 Corinth. 3, 12 dicit Apostolus: *Quid mihi est, de his qui foris sunt iudicare?* Sed excommunicati iam sunt extra Ecclesiam. Ergo super eos Ecclesia iudicium non habet, ut possit eos iterum excommunicare.

2. Praeterea, excommunicatio est separatio quaedam a divinis, et a communione fidelium. Sed postquam est aliquis privatus aliquo, non potest iterum illo privari. Ergo unus excommunicatus non debet iterum excommunicari.

Sed contra, excommunicatio quaedam poena est, et medicinale remedium. Sed poenae et medicinae iterantur (2), cum causa exigit. Ergo et excommunicatio iterari potest.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod cum per jurisdictionem aliquis constituatur in gradu superioritatis respectu ejus in quem habet jurisdictionem, quia est iudex ejus; ideo nullus habet in seipsum, vel superiorem vel aequalem jurisdictionem, et per consequens nullus potest seipsum excommunicare, vel superiorem vel aequalem.

Ad primum ergo dicendum, quod Apostolus loquitur sub hypothese, id est si poneretur Angelus peccare; sic enim non esset Apostolo superior, sed inferior. Nec est inconveniens quod in conditionalibus quarum antecedentia impossibilia sunt, et consequentia impossibilia sint.

Ad secundum dicendum, quod in tali casu nullus excommunicatur; quia par in parem nullum habet imperium.

Ad tertium dicendum, quod absolutio et ligatio in foro confessionis est quo ad Deum tantum, apud quem aliquis alio inferior redditur pro peccato. Sed excommunicatio est in iudicio exteriori, in quo aliquis non amittit superioritatem ex hoc ipso quod peccat. Unde non est similis ratio de utroque foro. Et tamen in foro confessionis aliquis non potest seipsum absolvere, nec superiorem nec aequalem, de mortali, nisi ex commissione sibi facta; de venialibus autem potest, quia venialia ex quibuslibet sacramentis gratiam conferentibus remittuntur; unde remissio venialium sequitur potestatem ordinis.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod excommunicari non debet aliquis nisi pro peccato mortali; peccatum autem in actu consistit; actus autem non est communitatis sed singularium personarum ut frequenter; et ideo singuli de communitate excommunicari possunt, non autem ipsa communitas; et si etiam quandoque actus sit totius alicuius multitudinis, ut quando multi navim trahunt, quam nullus trahere posset; non tamen est probabile quod aliqua communitas ita tota ad ma-

(1) Colligitur ex epist. 73, ad Auxilium Episcopum (*Ex edit. P. N. Colat*).

(2) *Al.* poena est, et medicinae iterantur, *intermediis onissis*.

lum consentiat quin aliqui sint dissentientes. Et quia non est Dei, qui iudicat omnem terram, ut condemnat justum cum impio, ut dicitur Gen. 18; ideo Ecclesia, quae iudicium Dei imitari debet, satis provide statuit ut tota communitas non excommunicetur, ne collectis zizanias simul eradicetur et triticum.

Ad primum ergo patet solutio ex dictis.

Ad secundum dicendum, quod suspensio non tanta poena est quanta excommunicatio, quia suspensi non fraudantur Ecclesiae suffragiis sicut excommunicati, unde etiam aliquis sine peccato proprio suspenditur, sicut et totum regnum supponitur interdictio pro peccatis Regis; et ideo non est simile de excommunicatione et suspensione.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod ille qui excommunicatus est una excommunicatione, potest iterum excommunicari per ejusdem excommunicationis iterationem ad majorem sui confusionem, ut vel sic a peccato resiliat, vel propter alias causas; et tunc tot sunt principales excommunicationes, quod causae pro quibus aliquis excommunicatur.

Ad primum ergo dicendum, quod Apostolus loquitur de paganis et aliis infidelibus, qui non habent characterem, per quem annumerati sint in populo Dei. Sed quia character baptismalis, quo quis populo Dei annumeratur, est indelebilis, ideo semper remanet aliquo modo de Ecclesia baptizatus; et sic semper Ecclesia de ipso iudicare potest.

Ad secundum dicendum, quod privatio, quamvis non recipiat magis et minus secundum se, recipit tamen magis et minus secundum causam suam; et secundum hoc excommunicatio potest iterari; et magis est elongatus a suffragiis Ecclesiae qui pluries est excommunicatus quam qui semel tantum.

ARTICULUS IV.

Utrum liceat excommunicato communicare in pure corporalibus.

Ad quartum sic proceditur. 1. Videtur, quod liceat excommunicato communicare in pure corporalibus. Excommunicatio enim est actus clavium. Sed potestas clavium se extendit ad spiritualia tantum. Ergo per excommunicationem non prohibetur quin unus alii in corporalibus communicare possit.

2. Praeterea, quod est institutum pro caritate, contra caritatem non militat. Sed praeepto caritatis tenemur iniimicis subvenire; quod sine aliqua communicatione fieri non potest. Ergo licet alicui excommunicato in corporalibus communicare.

Sed contra est quod dicitur 1 Corinth. 5, 11: *Cum ejusmodi nec cibum sumere.*

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod participans excommunicato non sit excommunicatus. Plus est enim separatus ab Ecclesia Gentilis quam excommunicatus. Sed ille qui participat Gentili, aut Judaeo, non est excommunicatus. Ergo nec ille qui participat Christiano excommunicato.

2. Praeterea, si ille qui participat alicui excommunicato, est excommunicatus; eadem ratione

qui participat participantem, erit excommunicatus; et sic in infinitum procedet; quod videtur absurdum. Ergo non est excommunicatus qui excommunicato participat.

Sed contra est quod excommunicatus positus est extra communionem. Ergo qui ei communicat, a communione Ecclesiae recedit; et sic videtur quod sit excommunicatus.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod participare cum excommunicato in casibus non concessis, semper sit peccatum mortale. Quia Decretalis quaedam respondet, quod propter timorem mortis non debet aliquis excommunicato communicare: quia aliquis debet prius subire mortem quam mortaliter peccet. Sed haec ratio nulla esset nisi participare excommunicato esset peccatum mortale. Ergo etc.

2. Praeterea, facere contra praeeptum Ecclesiae, est peccatum mortale. Sed Ecclesia praecipit quod excommunicato nullus communicet. Ergo participare cum excommunicato est peccatum mortale.

3. Praeterea, nullus arectur a perceptione eucharistiae pro peccato veniali. Sed ille qui participat excommunicato in casibus non concessis, arectur a perceptione eucharistiae: quia incurrit minorem excommunicationem. Ergo participare excommunicato in casibus non concessis peccat mortaliter.

4. Praeterea, nullus debet excommunicari majori excommunicatione, nisi pro peccato mortali. Sed aliquis potest secundum jura excommunicari majori excommunicatione propter hoc quod excommunicato participat. Ergo participare excommunicato est peccatum mortale.

Sed contra, a peccato mortali nullus potest absolvi nisi habeat super eum jurisdictionem. Sed potest absolvi a participatione excommunicationis quilibet sacerdos. Ergo non est peccatum mortale.

Praeterea, pro mensura peccati debet esse poenitentiae modus. Sed pro participatione excommunicationis, secundum communem consuetudinem non ponitur poena debita peccato mortali, sed magis debita veniali. Ergo est peccatum veniale.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod, sicut praedictum est, duplex est excommunicatio. Una est minor, quae separat tantum a participatione sacramentorum, sed non a communione fidelium; et ideo tali excommunicato licet communicare, sed non licet ei sacramenta conferre. Alia est major excommunicatio; et haec separat hominem a sacramentis Ecclesiae, et a communione fidelium; et ideo excommunicato tali excommunicatione communicare non licet. Sed quia Ecclesia excommunicationem ad medelam, et non ad interitum, inducit; excipiuntur ab hac generalitate quaedam in quibus communicare licet; scilicet in his quae pertinent ad salutem: quia de talibus homo licite cum excommunicato loqui potest; et etiam alia verba interserere, ut facilis salutis verba ex familiaritate recipiantur. Excipiuntur etiam quaedam personae, ad quas specialiter pertinet provisio excommunicati, scilicet uxor, servus, filius, rusticus, et serviens. Sed hoc intelligendum est de filiis non emancipatis; alias tenerentur vi-

tare patrem; de aliis autem intelligitur quod licet excommunicato communicare, si ante excommunicationem se ei subdiderunt, non autem si post. Quidam autem intelligunt e converso; scilicet quod superiores possunt licite communicare inferioribus. Alii vero contra dicunt. Sed ad minus in his eis communicare debent in quibus eis sunt obligati: quia sicut inferiores obligantur ad obsequium superiorum, ita superiores ad providentiam inferiorum. Sunt etiam quidam casus excepti; sicut quando ignoratur excommunicatio; et quando aliqui sunt peregrini et viatores in terra excommunicatorum; qui licite possunt ab eis emere, vel etiam accipere elemosynam; et similiter si aliquis videat excommunicatum in necessitate: quia tunc ex praeccepto caritatis tenetur ei providere. Et haec hoc versu continentur:

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse;

ut *utile* referatur ad verba salutis, *lex* ad matrimonium, *humile* ad subjectionem; cetera patent.

Ad primum ergo dicendum, quod corporalia ad spiritualia ordinantur; et ideo potestas quae se extendit ad spiritualia, etiam ad corporalia potest se extendere; sicut ars quae est de fine, imperat de his quae sunt ad finem.

Ad secundum dicendum, quod in illo casu in quo aliquis ex praeccepto caritatis communicare tenetur, non prohibetur communicatio, ut ex dictis patet.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod excommunicatio potest inferri in aliquem dupliciter. Aut ita quod ipse sit excommunicatus cum omnibus ei participantibus; et tunc non est dubium quod quicumque participat ei, est excommunicatus majori excommunicatione. Aut est excommunicatus simpliciter; et tunc aut participat aliquis ei in crimine, praebendo ei consilium et auxilium et favorem, et sic iterum est excommunicatus majori excommunicatione: aut participat in aliis, sicut in verbo vel osculo vel mensa; et sic est excommunicatus minori excommunicatione.

Ad primum ergo dicendum, quod Ecclesia non ita intendit corrigere infideles sicut fideles, quorum cura sibi incumbit; et ideo non aereat a communione infidelium sicut a communione fidelium illorum quos excommunicat, super quos habet aliquam potestatem.

Ad secundum dicendum, quod excommunicatio minori excommunicatione licet communicare; et sic excommunicatio non transit in tertiam personam.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod quidam dicunt quod quaecumque aliquis participat excommunicato, vel verbo; vel quocumque ditorum modorum secundum quos ei communicare non licet; peccat mortaliter, nisi in casibus exceptis a jure. Sed quia hoc videtur valde grave, quod homo pro uno verbo levi quo excommunicatum alloquitur, mortaliter peccet; et multis excommunicatis laqueum damnationis iniicerent, quod in eos retorqueretur; ideo aliis probabiliter videtur quod non semper peccat mortaliter, sed solum quando in crimine sibi participat, vel in divinis, vel in contemptum Ecclesiae.

Ad primum ergo dicendum, quod Decretalis illa loquitur de participatione in divinis. Vel dicendum, quod similis ratio est de peccato mortali et de veniali quantum ad hoc: quia sicut peccatum

mortale non potest bene fieri, ita nec veniale; et sicut homo debet prius sustinere mortem quam peccet mortaliter; ita etiam quam quod peccet venialiter illo modo debuit quod debet veniale vitare.

Ad secundum dicendum, quod praecceptum Ecclesiae directe respicit spiritualia, et ex consequenti legitimos actus; et ideo, qui communicat ei in divinis, facit contra praecceptum, et peccat mortaliter: qui autem participat ei in aliis, facit praeter praecceptum, et peccat venialiter.

Ad tertium dicendum, quod etiam aliquis sine culpa quandoque ab eucharistia arceatur (1), sicut patet in suspensivis vel interdictis: quia tales poenae quandoque alicui pro culpa alterius, qui in eis puniuntur, inferuntur.

Ad quartum dicendum, quod quamvis participare excommunicato sit peccatum veniale, tamen participare ei pertinaciter est peccatum mortale; et per hoc potest aliquis excommunicari secundum jura.

ARTICULUS V.

Utrum quilibet sacerdos possit subditum suum ab excommunicatione absolvere.

Ad quintum sic proceditur. **1.** Videtur quod quilibet sacerdos possit subditum suum ab excommunicatione absolvere. Majus enim est vinculum peccati quam excommunicationis. Sed quilibet sacerdos potest subditum suum a peccato absolvere. Ergo multo fortius ab excommunicatione.

2. Praeterea, remota causa removetur effectus. Sed excommunicationis causa est peccatum mortale. Ergo cum possit quilibet sacerdos a peccato illo mortali absolvere, poterit ab excommunicatione similiter.

Sed contra, ejusdem potestatis est excommunicare, et excommunicatum absolvere. Sed sacerdotes inferiores non possunt suos subditos excommunicare. Ergo nec absolvere.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. **1.** Videtur quod nullus possit absolvi invitus. Spiritualia enim non conferuntur invito alicui. Sed absolutio ab excommunicatione est beneficium spirituale. Ergo non potest praestari invito.

2. Praeterea, excommunicationis causa est contumacia. Sed quando aliquis non vult absolvi, excommunicationem contemnens, tunc est maxime contumax. Ergo non potest absolvi.

Sed contra, excommunicatio contra voluntatem alicui potest inferri. Sed quae contra voluntatem eveniunt, etiam contra voluntatem amoveri possunt, sicut patet de bonis fortunae. Ergo excommunicatio potest tolli ab aliquo invito.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. **1.** Videtur quod aliquis non possit absolvi ab una excommunicatione, nisi absolvatur ab omnibus. Effectus enim debet proportionari suae causae. Sed causa excommunicationis est peccatum. Cum ergo aliquis non possit absolvi ab uno peccato nisi ab omnibus absolvatur, nec in excommunicatione hoc esse poterit.

(1) *Al.* arceatur.

2. Praeterea excommunicationis absolutio in Ecclesia fit. Sed ille qui una excommunicatione est irretitus, est extra Ecclesiam. Ergo quamdiu una manet, ab alia absolvi non potest.

Sed contra, excommunicatio quaedam poena est. Sed ab una poena aliquis liberatur alia remanente. Ergo ab una excommunicatione, alia remanente, quis absolvi potest.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod a minori excommunicatione quilibet potest absolvi qui potest absolvi a peccato participationis. Si autem est major: aut est lata a iudice; et sic ille qui tulit, vel ejus superior, potest absolvi: vel lata a jure; et tunc Episcopus, vel etiam sacerdos, potest absolvi, exceptis sex casibus, quos sibi juris conditor, scilicet Papa, reservavit. Primus est, cum aliquis injicit manus in clericum vel religiosum. Secundus est de illo qui incendit Ecclesiam, et est denunciatus. Tertius est de illo qui frangit Ecclesiam, et denunciatus est. Quartus est de illo qui in divinis scienter communicat excommunicatis nominaliter a Papa. Quintus est de illo qui falsat litteras apostolicae Sedis. Sextus est de illo qui excommunicatis in crimine communicat; non enim debet absolvi nisi ab eo qui excommunicavit, etiamsi non sit ejus subditus, nisi propter difficultatem accedendi ad ipsum absolvetur ab Episcopo, vel a proprio sacerdote, praestita juratoria cautione, quod pareret mandato illius iudicis qui sententiam tulit. A primo autem casu octo excipiuntur. Primus est in articulo mortis, in quo a quolibet excommunicatione potest quis a quolibet sacerdote absolvi. Secundus, si sit ostiarius alicujus potentis, et non ex odio vel proposito percussit. Tertius, si pereuntis sit mulier. Quartus, si sit servus, et dominus laederetur de ejus absentia, qui non est in culpa. Quintus, si regularis regularum, nisi sit enormis excessus. Sextus, si sit pauper. Septimus, si sit impubes, vel senex, vel valetudinarius. Octavus, si habeat inimicitias capitales. Sunt autem alii casus septem, in quibus percitens clericum excommunicationem non incurrit. Primus, si causa disciplinae, ut magister vel praefectus, percusserit. Secundus, si jocosa levitate. Tertius, si invenierit eum turpiter agentem cum uxore vel matre vel sorore vel filia. Quartus, si statim viam repellat. Quintus, si ignoret cum esse clericum. Sextus, si inveniat eum in apostasia post trinam admonitionem. Septimus, si transfert se clericum ad actum penitus contrarium, ut fiat miles, vel ad bigamiam transeat.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis vinculum peccati sit majus simpliciter quam excommunicationis; tamen quo ad aliquod vinculum excommunicationis est majus, in quantum non solum obligat quo ad Deum, sed etiam in facie Ecclesiae; et ideo in absolvendo ab excommunicatione requiritur jurisdictio in exteriori foro, non autem in absolute a peccato; nec exigitur cautio juramenti, sicut exigitur in absolute ab excommunicatione. Per juramentum enim controversiae quae sunt inter homines, terminantur, secundum Apostolum.

Ad secundum dicendum, quod cum excommunicatus non sit particeps sacramentorum Ecclesiae; sacerdos non potest absolvi excommunicatum a culpa, nisi sit prius absolutus ab excommunicatione.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod malum culpae et poenae differunt in hoc, *S. Th. Opera omnia. V. 7.*

quod culpae principium in nobis est; quia omne peccatum voluntarium est; poenae autem principium quandoque est extra nos. Non autem requiritur ad poenam quod sit voluntaria; immo magis de ratione poenae est contra voluntatem esse; et ideo, sicut peccata non committuntur nisi voluntate, ita non remittuntur alicui invito; sed excommunicatio sicut in aliquem invitum ferri potest, ita et invitus ab ea absolvi poterit.

Ad primum ergo dicendum, quod propositio habet veritatem de illis bonis spiritualibus quae in voluntate nostra consistunt; sicut sunt virtutes, quia non possunt a nolentibus periri; scientia enim, quamvis sit spirituale bonum, tamen etiam potest a nolente per infirmitatem amitti; et ideo ratio non est ad propositum.

Ad secundum dicendum, quod etiam manente contumacia potest aliquis discrete excommunicationem juste latam remittere, si videat saluti illius expedire in cuius medicinam excommunicatio lata est.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod excommunicationes non habent connexionem in aliquo; et ideo possibile est quod aliquis ab una absolvatur, et in altera remaneat. Sed circa hoc sciendum est, quod aliquis quandoque est excommunicatus pluribus excommunicationibus ab uno iudice; et tunc, quando absolvitur ab una, intelligitur ab omnibus absolvi, nisi contrarium exprimat; vel nisi in casu quo (1) quis absolutionem impetrat de una tantum causa (2) excommunicationis, cum pro pluribus excommunicatus sit. Quandoque autem (3) est excommunicatus a diversis iudicibus; et tunc absolutus ab una excommunicatione, non propter hoc est absolutus ab altera, nisi omnes alii ad petitionem ejus excommunicationem suam confirmaverint, vel nisi omnes uni demandant absolutionem.

Ad primum ergo dicendum, quod omnia peccata habent connexionem in aversione voluntatis a Deo, cum quo non potest esse peccatorum remissio; et ideo unum peccatum sine altero remitti non potest. Sed excommunicationes non habent aliquam talem connexionem; nec iterum absolutio ab excommunicatione impeditur propter voluntatis contrarietatem, ut dictum est; et ideo ratio non sequitur.

Ad secundum dicendum, quod sicut pluribus de causis erat aliquis extra Ecclesiam, ita possibile est quod ista separatio removeatur quantum ad unam causam, et remaneat quantum ad alteram.

Expositio textus.

Haeresis utrumque non habet (4); quia etsi habeant ordinem, amittunt tamen jurisdictionem ab Ecclesia praecisi.

Verbum Dei peccata dimittit, scilicet auctoritate; sed sacerdos, in quantum sacramentum praebet ministerio; in quantum poenam imponit, sic idem ipse iudex dicitur.

Nullus potestatis jura exercent, ut scilicet actio ejus ad interiores maculas mandandas pertingat.

Ecclesiae caritas peccata dimittit. Videtur non

(1) *Al.* in causa qua.

(2) *Al.* sic uno tantum casu.

(3) *Al.* deest autem.

(4) *Nicolaus: Haeresis utrumque non liceat, ut in textu.*

esse ad propositum; quia hic non agitur de dimissione per modum meriti, sed de dimissione per modum sacramenti.

Et dicendum, quod meritum Ecclesiae est sub dispensatione clavium; et ideo tam ex merito Christi, quam aliorum qui sunt de Ecclesia, Ecclesiae claves efficaciam habent.

Peccatum dicitur tenebra, quia intellectus obtinetur.

DISTINCTIO XIX.

Quando hae claves dantur, et quibus.

Postquam ostensum est quae sint claves apostolicae, et quis earum usus; superest investigare, quando istae claves dantur, et quibus. Dantur hae claves per ministerium Episcopi alicui in promotione sacerdotii. Cum enim recipit ordinem sacerdotalem, simul et has claves recipit. Sed non videtur quod omnes vel soli sacerdotes has claves habeant: quia plerique ante sacram ordinationem scientiam discernendi habent; plures post consecrationem ea carent. Sane dici potest, quod alteram clavium istarum, id est scientiam discernendi, non habent omnes sacerdotes: unde dolendum est atque lugendum. Multi enim, licet indiscreti, atque scientiae quae emittunt debent, exortes, sacerdotii gradum recipere praesumunt, vita et scientia eo indigni; quia nec ante sacerdotium nec post, scientiam habent discernendi, qui ligandi sint vel solvendi. Ideoque illam clavem in consecratione non recipiunt, quia semper scientia caret. Qui vero ante sacerdotium scientia discernendi praediti sunt: licet habeant discretionem, non tamen in eis est clavium: quia non valent ea claudere vel aperire. Ideoque cum promovetur quis in sacerdotem, clavem discretionis recte dicitur accipere: quia et ante habita discretio augetur, et fit in eo clavium, ut ea jam valeat uti ad claudendum vel aperiendum.

Si alteram clavem omnes habeant, scilicet potentiam ligandi et solvendi.

Cumque jam constet non omnes sacerdotes illas duas claves habere, quae scientiam discernendi plerique carent; de altera, id est de potentia ligandi et solvendi, quaeritur, utrum omnes sacerdotes eam habeant. Quidam enim hanc potestatem putant illis esse concessam qui doctrinam simul ac vitam Apostolorum servant. Illas enim claves promissit Dominus Petro et imitatoribus ejus tantum, ut ajunt. Qui etiam auctoritatibus utuntur in munimentum suae opinionis. Hoc enim dicit Augustinum sensisse, ubi superius ait (dist. praec. ex lib. 5 de bapt. contra Donat., cap. 21): « Remissionem peccatorum vel per seipsam facit Deus, vel per columbae membra. » Dicit etiam idem (ubi sup. lib. 6, cap. 4), peccata dimittit vel teneri a sanetis. Idem super Exodum (quod. 120) ubi de lamina aurea legitur: « Erat autem lamina aurea semper in fronte sacerdotis. Haec, inquit, significat fiduciam bonae vitae; quam qui vere perfectioque non significacione, sed veritate, sacerdos habet, solus potest auferre peccata. » Item Gregorius (1): « Illi soli habentur in hac carne positi potestatem ligandi et solvendi, sicut tenet Apostoli, qui illorum exempla simul cum doctrina sanctorum. » Item ex dicitis Origenis (hom. 1 super Matth.). « Haec potestas soli Petro concessa est, et imitatoribus Petri. Nam quicunque vestigia Petri imitantur, habent recte ligandi et solvendi potestatem. » His aliisque testimoniis inniuntur qui asserunt potestatem ligandi et solvendi illis sicut concessam sacerdotibus, qui vita et doctrina pollutent sicut Apostoli.

Aliorum sententia verior.

Aliis autem videtur (quod et mihi placere fateor) cunctis sacerdotibus hanc clavem dari, scilicet ligandi et solvendi. Sed non eam recte ac digne habent, nisi qui vitam et doctrinam apostolicam servant. Nec praemissa auctoritates malos sacerdotes hanc potestatem negant habere, sed

(1) Quod ex Gregorio subjungitur, nullibi apud illum occurrit (Ex edit. P. Nicolai).

ditur. Contra, multi peccatores inveniantur qui habent optimum intellectum ad capiendum.

Et dicendum, quod loquitur (1) de obtusione intellectus practici, secundum quod omnis malus est ignorans; et non de obtusione intellectus speculativi.

(1) Al. sequitur.

illos solos digne ac recte hanc potestatem uti significant qui praediti sunt vita et doctrina apostolica: qua soli ipsorum Apostolorum imitatores digne recteque possunt ligare et solvere; et per Dominum tantum, vel per sanctos, in quibus habitat Spiritus sanctus, digne et recte fit remissio vel retentio peccatorum. Fit tamen et per illos qui saneti non sunt; sed non digne vel recte. Dat enim Deus benedictionem digne poscenti etiam per indignum ministrum. Quod vero hanc potestatem habeant omnes sacerdotes, Hieronymus (1) testatur super illam locum Evangelii (Matth. 16) ubi Dominus dicit Petro: « Tibi dabo claves regni caelorum etc. Habent » (inquit) eandem judicariam potestatem alii Apostoli: habet et omnis Ecclesia in Episcopis et presbyteris. Sed ideo « Petrus eam specialiter accepit, ut omnes intelligant quod quicumque ab unitate filii et societate Ecclesiae se separaverit, » fit, nec a peccatis solvi, nec eadem potest ingredi. » Item quod sacerdos, etsi malus sit, gratiam tamen transfundit pro sua dignitate officio, Augustinus (Auctor questionum nov. et veter. Testam., quod. 11), ostendit dicens: « Dictum est a Domino in Numeris (cap. 6, 27), ad Moysen et Aaron sacerdotes: Vos ponite nomen meum super filios Israel; et ego Dominus benediciam eos: ut gratiam traditio per ministerium ordinati transfundat hominibus, nec voluntas sacerdotum obsesse vel prodesse possit, sed meritum benedictionem poscentis. Quanta autem sit dignitas sacerdotalis officii et ordinis, hinc advertamus. Dictum est de nequissimo « Caipha inter cetera (Joan. 11, 51): Hoc autem a semelipso non dixit; sed enim esset Pontifex anni illius, propheta: per quod ostenditur spiritum gratiarum non per sonam sequi digni vel indigni, sed ordinem traditionis: ut quavis aliquis boni meriti sit, non tamen possit benedicere, nisi fuerit ordinatus, ut officii mysterium exhibeat. Dei autem est effectum tribuere benedictionis. » Hinc evidenter ostenditur, ordinem non privari potestate tribuendi gratiam ob ministri indignitatem. Huic tamen Augustini sententiae videtur obviare quod ait Hesyehus (lib. 2 in Levit., cap. 9): « Sacerdotes (inquit) non propria virtute benediciunt, sed figuram Christi gerunt, et propter eum qui in ipsis est, plenitudinem benedictionis tribunt: nec solum in ipsis qui sacerdotium sortitus est, sed quicumque Christum in seipso habet, et ejus figuram gerit per conversationem bonam, sicut Moyses, idoneus est ut benedictionem praestet. » Ecce hic habes quod non solum sacerdos, sed omnis in quo Christus habitat, benedictionem praestat. Sed alia est benedictio qua suis sacerdotibus congruit: alia quae ab omnibus bonis communiter exhibetur. Denique illi sacerdotes dicuntur, non quia soli illi transfundant gratiam, sed quia illi soli licite et digne id agunt: nec subditos mala vita sacerdotis laedit, si bona faciunt quae ille dicit. Unde Gregorius (2): « Multi dum plus vitam sacerdotum quam suam discunt, in erroris foveam dilabuntur, minus considerantes quod non eos vita sacerdotum laederet, si ipsi humiliter bonis sacerdotum admonitionibus aurem accommodarent. »

(1) Ejus nomine Glossa refert, sed fictitio. Rabani potius est, ex quo et S. Thomas in Catena aurea super hunc locum citat. (Ex edit. P. Nicolai). Idem notaverat ad marginem edidit. Venet. an. 1395.

(2) Ex quo refertur in Decretis eius. 4, quae. 1, cap. Multi sine certo iudicio; sed ex ejus et S. Isidori dictis coniectum esse caput illud, appendix notat (Ex edit. P. Nicolai).

De hoc quod scriptum est in Malachia (cap. 2, 2): Maledicam benedictionibus vestris.

Praemissae vero sententiae, qua dicitur etiam per mali sacerdotum ministerium transfundi gratiam benedictionis, videtur obviare quod Dominus per Malachiam Prophetam (loc. cit.) malos sacerdotibus comminatur: « Maledicam benedictionibus vestris; » et alibi (Ezech. 15 18): « Vae his qui vivificant animas quae non vivunt, et mortificant animas quae non moriuntur. » Si enim maledicit Dominus benedictionibus eorum, et si animas quae vivificant, non vivunt; quomodo per eos gratia benedictionis transfunditur? Sed illud capitulum, a Maledicam benedictionibus vestris, quidam referunt ad haereticos, qui ab Ecclesia praecisi sunt, et ad excommunicatos; quorum benedictiones fiunt maledictiones his qui eorum sequuntur errores. Illud vero alteram, scilicet « Vivificant animas etc. » super omnes illos sacerdotes exponunt qui absque clave scientiae et forma bonae vitae praesumunt ligare vel solvere. Sed nullus officio sacerdotis uti debet, nisi immunitus sit ab illis quae in alius iudicat: alioquin seipsum condemnat. Rom. 9.

Qualis debet esse iudex ecclesiasticus.

Qualem autem oportet esse qui aliorum iudex constituitur, Augustinus describit ita dicens (alio Auctor lib. de vera et falsa Poenit., cap. 20): « Sacerdos cum omni offeratur peccator, ante quam statuitur omnis languor, in nullo eorum sit iudicandus quae in alio iudicare est promptus. » Iudicans enim alium, qui est iudicandus, condemnat seipsum. Cognoscat ergo se, et purget in se quod alios videt damnatum reperiri. Animadvertat (1) quod qui sine peccato est, primus in illum lapidem mittat. Ideo enim libere vit peccatorem, quia non erat qui iuste proijceret lapidem. Quomodo lapidare, qui se lapidandum cognoscere? Nullus enim erat sine peccato: in quo intelligitur omnes criminis fuisse reos. Nam venia remittitur per caeremonias. Si quod ergo in eis peccatum erat, criminale erat. In hoc ergo pateatissimum est crimen sacerdotum et detestabile,

(1) Nicolai; quod Joannis 8, dicit Christus: « Qui sine peccato est vestrum, primus etc. »

Divisio textus.

Postquam determinavit Magister de clavibus secundum se, incipit determinare quorum sit habere claves; et dividitur in partes duas: in prima ostendit quod sacerdotum sit habere; in secunda movet quaedam dubitationes contra haec, ibi: *Sed non videtur quod omnes vel soli sacerdotes hanc clavem habeant.* Et haec pars dividitur in duas: in prima movet dubitationem de clave scientiae; in secunda de clave potestatis, ibi: *Cumque jam constet non omnes sacerdotes illas duas claves habere... quaeritur, utrum omnes sacerdotes eam habeant.* Et haec pars dividitur in duas secundum duas opiniones quas in hac dubitatione tangit; secunda incipit ibi: *Aliis autem videtur... cunctis sacerdotibus hanc clavem dari.* Et haec dividitur in tres: in prima ponit opinionem; in secunda confirmat eam, ibi: *Quod vero hanc potestatem habeant omnes sacerdotes, Hieronymus testatur.* In tertia movet quaedam quae huic opinioni videntur esse contraria, ibi: *Hinc autem Augustini sententiae videtur obviare quod ait Hesyehus.* Et circa hoc duo facit: primo ponit objectionem, qua videtur ostendi quod non solis sacerdotibus usus clavium competit; secundo quod malis sacerdotibus non competit; quorum utrumque est contra secundam opinionem, quae vera est, ibi: *Praemissae vero sententiae...*

qui non prius se iudicant, antequam alios alligent. Caveat spiritualis iudex, ut sicut non commisit crimen nequitiae, ita non careat munere scientiae. Oportet enim ut sciat cognoscere quidquid debet iudicare. Iudicaria enim potestas hoc postulat ut quod debet iudicare, discernat. Diligens ergo investigator sapienter interrogat a peccatore quod forsitan ignorat, vel verendum veli occultare. Cognito vero crimine, varietates ejus non dubitet investigare, et locum et tempus, et cetera quae supra diximus quibus cognitio ad sit benevolens, paratus erigere, et secum onus portare: et habeat dulcedinem in affectione, discretionem in varietate; doceat dulcedinem in affectione, discretionem in varietate; iudicariam potestatem, caveat ne corruat, ne iuste perdat quod quiritur gratiam, non tamen movet restituat in potestatem primam. Etsi enim (1) Petrus post lapsam restitutum fuerit, et saepe lapsis sacerdotibus reddita sit dignitas potestatis; non tamen est necesse ut hoc omnibus concedatur quasi ex auctoritate. Inventur auctoritas, quae concedit et quasi imperat: inventur auctoritas alia quae non concedit sed vetat; quae Scripturae non repugnat, sed concordat. Cum enim tot sint qui laborant ut pristinum dignitatem ex auctoritate delendant, et quasi usum peccandi sibi faciunt, recidenda est spes ista. Si vero locus est ubi ista non conueniant, restitui possunt qui peccant. Ex his satis perpenditur, qualis debeat esse sacerdos qui alios ligat et solvit; discretus scilicet et iustus: alioquin mortificat saepe animas quae non moriuntur, et vivificant quae non vivunt; et ita incidit in maledictionis iudicium. Illud autem Malachiae, scilicet: a Maledicam benedictionibus vestris, sive super haereticos tantum et excommunicatos, sive super omnes sacerdotes qui vita et scientia carentes benedicere praesumunt, dictum accipitur, sic intelligi potest: a Maledicam benedictionibus vestris; id est his quae in eis benedictionibus possidentis: quia faciam ea cadere vobis in maledictionem, non in benedictionem: quia etsi benedicit sanctis, non hoc faciunt ex vero corde; et ideo eorum benedictio eis veritatem in maledictionem. Vel, a Maledicam benedictionibus vestris; id est, quod a vobis benedicitur, a me erit maledictum; quia benedicunt inique agentibus, adulatorum peccantibus, dummodo divites sint.

(1) Al. docet enim.

videtur obviare quod Dominus per Malachiam prophetam malis sacerdotibus comminatur. Et circa hoc tria facit: primo ponit objectionem; secundo aliorum solutionem ponit, ibi: *Sed illud capitulum, Maledicam etc. quidam referunt ad haereticos.* Tertio solutionem propriam ex dictis prius colligit, ibi: *Illud autem Malachiae, scilicet Maledicam benedictionibus vestris, sive super haereticos tantum et excommunicatos, sive super omnes sacerdotes qui vita, et scientia carentes, benedicere praesumunt, dictum accipitur.* Circa secundum duo facit: primo ponit solutionem ad auctoritatem Prophetae inductam, quam quidam ponunt; secundo, ex incidenti, qualis esse debeat qui recte debet potestate clavium uti, ibi: *Qualem autem oportet esse qui aliorum iudex constituitur, Augustinus describit.*

QUAESTIO I.

Hic est duplex quaestio. Prima de habentibus claves. Secunda de correctione fraterna.

Circa primum tria quaeruntur: 1.º quorum sit habere claves; 2.º qui possunt clavium uti; 3.º in quem possit sacerdos clavium uti.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum sacerdos legis claves haberit.

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod